ORTODOKSİA
AHLÂKÎ VE DİNÎ RESALE

Müdürü mes'ul
MELETİOS LUKAKİS

Mahal idare
Tahta Minare, Vodina Sokağı 42
İstanbul - Fener

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

● ΕΤΟΣ ΙΣΤ'. — ΜΑΙΟΣ 1941. — ΤΕΥΧΟΣ 5. ●

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Α) Ἀντικειμενικὴ ἀντίληψις καὶ ψυχικαὶ διαθέσεις, Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως Γενναδίου. Β) Ὁ ἐν Φαναρίῳ Πατριαρχικὸς οἶκος καὶ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ. Γ) Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν, † Π. Κομνηνοῦ. Δ) Ἀλληλογραφία δύο ἀρχαίων κωδίκων, Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως Γενναδίου. Ε) «Τὸ ἀγαθὸν διώκετε» † Συγκέλλου Α. Καντώνη. ΣΤ) Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ

Ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καὶ τρομακτικώτερα προβλήματα διὰ τὸν σκεπτόμενον ἄνθρωπον εἶνε τὸ πῶς νὰ δέχεται καὶ πῶς νὰ κρίνῃ καὶ ἐκτιμᾷ τὰ ἐκτὸς ἑαυτοῦ γινόμενα. Τὰ ἐκτὸς ἡμῶν συμβαίνοντα καὶ ὑπάρχοντα εἶναι πάμπολλα. Βλέπομεν π. δ. χ. τρία δένδρα εἰς μίαν γραμμὴν φυτευμένα καὶ ἄλλα δύο ὄπισθεν αὐτῶν· κάμνομεν ἀμέσως τὴν πρόσθεσιν, δύο καὶ τρία πέντε· τοιουτοτρόπως ὁ νοῦς μας ἀναπαύεται, ἡ θετικότης τῆς σκέψεώς μας εὑρίσκει πλήρη ἱκανοποίησιν. Ὅλη ὅμως ἡ ζωή μας, ὅλον τὸ περιεχόμενον τῆς ἀνθρωπίνης μας ὑπάρξεως, δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ τοιούτου εἴδους μαθηματικῆς ἀκριβείας φαινόμενα. Ὑπάρχουν πλεῖστα ὅσα περιστατικὰ τῆς ζωῆς τὰ ὁποῖα μᾶς θίγουν εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως καὶ τὰ ὁποῖα θέτουν εἰς κίνησιν τρόπον τινὰ ὄχι μόνον τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸ ἔδαφος τῶν συναισθημάτων μας. Ὑπάρχουν γεγονότα τῶν ὁποίων ἡ πραγματικότης μᾶς ἐπηρεάζει καὶ μᾶς προξενεῖ εἴτε χαρὰν εἴτε λύπην. Εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων

αὐτῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν ἀριθμητικὴν ἀκρίβειαν, συντρέχουν πολλοὶ παράγοντες. Πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἐπισταμένως τὸ χαρμόσυνον ἢ λυπηρὸν συμβάν· τί εἶνε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ ποίας συνεπείας ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὡς πρὸς ἄλλους ἢ καὶ ὡς πρὸς τὴν ὁλότητα. Ποίας φύσεως εἶναι τὸ γεγονός; εἶναι κατάστασις τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε τὸ ἰδικόν μας ἄτομον καθόλου ἢ ἐν μέρει, ἢ πρόκειται περὶ καταστάσεως εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ὁποίας δὲν παίζει τὸ ἄτομόν μας κανένα ρόλον. Ἡ αὐστηρὰ καὶ δικαία ἐκτίμησις τῶν διαφόρων περιστατικῶν τῆς ἀτομικῆς ἢ τῆς συνολικῆς ζωῆς προϋποθέτει διανοητικὴν δύναμιν ἀρτίαν καὶ ψυχικὴν ἠρεμίαν. Ὅταν κανεὶς ἠμπορεῖ νὰ ζυγίζῃ τὰς περιστάσεις καὶ νὰ εὑρίσκῃ ὁπωσδήποτε τὸ πραγματικόν των βάρος καὶ τὰ ἀληθινά των στοιχεῖα ἔχει ἀνάγκην καὶ μιᾶς ἀνωτέρας ψυχικῆς διαθέσεως διὰ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀτόμου συνεπείας τῶν κρινομένων καὶ ζυγιζομένων συμβάντων. Ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῶν περιστατικῶν τῆς ἀτομικῆς ἢ τῆς συνολικῆς ζωῆς τρεῖς περιπτώσεις εἶναι δυναταί. Μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἀρτίου νοῦ ἐκτιμῶμεν τὰ πράγματα, τὰ γεγονότα τοῦ βίου, τὰς διαρκεῖς μεταβολὰς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, κατὰ τὴν πραγματικήν των ἀξίαν, κατὰ τὸ ἀληθινόν των περιεχόμενον· καὶ τοῦτο ἐννοεῖται ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπει ἡ πάντοτε σχετικὴ ἀνθρωπίνη ἀντίληψις. Δευτέρα περίπτωσις εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποδίδομεν εἰς τὰ χαρμόσυνα ἢ τὰ λυπηρὰ συμβάντα πλάτος καὶ βάθος πολὺ μεγαλύτερον παρ' ὅ,τι πράγματι ἔχουν. Ἡ τρίτη περίπτωσις εἶναι ἡ ἀντίθετος τῆς δευτέρας, ἡ ὑποτίμησις τῶν περιστάσεων, ἡ ἐλλιπὴς καταμέτρησις τῶν στοιχείων, τῶν ἀφορμῶν καὶ τῶν συνεπειῶν τῶν ποικίλων ἐκφάνσεων τῆς ἀτομικῆς μας ζωῆς ἢ τῆς συνολικῆς τοιαύτης. Εἰς τὴν τρίτην περίπτωσιν ἓν μόνον μέρος τῆς πραγματικότητος εἶνε ὁρατὸν εἰς τὸν παρατηρητήν.

Μέχρι τοῦ σημείου τούτου πρόκειται περὶ τῆς ἐργασίας ἐκείνης ἡ ὁποία κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατὸν ἀνήκει εἰς τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ διανοητικὴ αὐτὴ ἐργασία δὲν μένει ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις ἑνὸς ἑκάστου τὰς ὁποίας ἀνωτέρω ὑπηνίχθην. Αἱ ψυχικαὶ αὗται καταστάσεις δὲν ἐπιδρῶσι μόνον ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ συναισθήματος τῆς χαρᾶς ἢ τῆς λύπης, αἱ ὁποῖαι εἶναι συνέπειαι τῶν διαφόρων συμβάντων ὡς πρὸς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκτιμήσεως αὐτῆς ταύτης τῶν πραγμάτων καὶ τῶν μεταβολῶν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὅπου πρόκειται περὶ διανοίας κρινούσης ὑγιῶς, ἀρτίως καί μὲ δύναμιν, ἡ ἀντικειμενικότης τῆς κρίσεως διὰ νὰ ἦναι ***σχετικῶς*** πλήρης, εἶναι ἀνάγκη νὰ συνυπάρχῃ εἰς τὸ κρίνον ἄτομον γενναιότης, ψυχραιμία, ἂν ὄχι καὶ ἀπάθεια. Ἡ γενναιότης καὶ ἡ ψυχραιμία ἀπαιτοῦνται καὶ διὰ τὰς περαιτέρω συνεπείας τῶν γεγονότων ἐπὶ

τοῦ ἀτόμου. Εἶναι ἀξιομνημόνευτος ἡ περίπτωσις τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φιλίππου τοῦ δευτέρου κατὰ τὴν ὁποίαν πληροφορηθεὶς τὴν περὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Μ. Βρεττανίας, συνεπείᾳ τρικυμίας, καταστροφὴν τοῦ μεγάλου στόλου του, τῆς περιφήμου Ἀρμάδας, ψυχραίμως ἀπήντησε· «δὲν ἔστειλα τὸν στόλον μου νὰ ἀγωνισθῇ κατὰ τῶν στοιχείων τῆς Φύσεως». Ἄλλως τε εἶναι παρατηρημένον καὶ ἐξηκριβωμένον ὅτι ὅσοι ἄνθρωποι ἀμέσως καταποντίζονται ἀπὸ χαρὰν δι' ἕνα μικρὸν χαρμόσυνον γεγονός, οἱ ἴδιοι κατακυριεύονται ἀπὸ λύπην δι' ἕνα ἐλάχιστον λυπηρὸν ποὺ τοὺς ἀφορᾷ. Τὸ νὰ ἦναι κανεὶς ἀπαθὴς τόσον εἰς τὰ χαρμόσυνα ὅσον καὶ εἰς τὰ λυπηρὰ εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Σενέκας διὰ τὴν ἀπέναντι τῶν διαφόρων περιστάσεων τῆς ζωῆς συμπεριφορὰν καὶ διάθεσιν τοῦ Σωκράτους ἰσχύει διὰ τὸν μέγαν φιλόσοφον τῆς Ἑλλάδος καὶ δι' ἐλαχίστους ἄλλους. «Ὁ Σωκράτης, ἔγραφεν ὁ Σενέκας, τὴν αὐτὴν διάθεσιν ἐτήρει, ἴσος ἐδεικνύετο ἀπέναντι τῶν τόσων ἀνισοτήτων καὶ ἐναντιοτήτων τῆς τύχης.» (Socrates aequalis fuit in tanta inaequalitate fortunae). Ὁ ἱερ. Χρυσόστομος, ὁ τὰ πάντα εὐστόχως παρατηρήσας καὶ ἄριστα τὸν ἄνθρωπον ψυχολογήσας ὡς ἑξῆς ἐξετάζει τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ὑποκειμενικὴν ἐκτίμησιν τῶν περὶ ἡμᾶς συμβαινόντων· ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, γράφει, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ οὔτε μόνον λυπηρὰ οὔτε μόνον χαρμόσυνα γεγονότα· ἂν οὕτω πως εἶχον τὰ πράγματα οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀντέχῃ εἰς μίαν τοιαύτην διαρκῆ ὁμοειδῆ κατάστασιν. Τί συμβαίνει ὅμως, ἐξακολουθεῖ ὁ σοφὸς ἱεράρχης· ὁ α. ἄνθρωπος δοκιμάζει περισσοτέραν χαρὰν ἀπὸ ἓν συμβὰν καὶ ὁ β. περισσοτέραν λύπην ἀπὸ τὸ ἄλλο περιστατικόν· εἰς τοῦτο ὅμως δὲν συντελοῦν μόνον τὰ γεγονότα αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄτομα, ὅταν εἶναι μικρόψυχα. ([1]) Οἱ Σκεπτικοὶ λεγόμενοι φιλόσοφοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὡς πρὸς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι δέχονται ψυχικῶς τὰ δεινὰ παρεδέχοντο δύο τάξεις· τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν ἰδικήν των σχολὴν καὶ τοὺς μὴ τοιούτους, τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους «τοὺς ἰδιώτας» ὅπως ἔλεγον αὐτοί. Οἱ ἰδιῶται, κατὰ τοὺς Σκεπτικούς, ἐπηρεάζονται ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ πραγματικὰ δεινά, τὰ λυπηρὰ αὐτὰ καθ' ἑαυτά, τὰ «κατηναγκασμένα», ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴν ἀντίληψιν τὴν ὁποίαν ἔχουν περὶ τῶν λυπηρῶν. Οἱ Σκεπτικοὶ ἀπέναντι τῶν «ὑπο-

1) «Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι βίον ἄλυπον οὐδενὸς εὑρεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ἡδονῆς ἄμοιρον· οὐδὲ γὰρ ἂν ἤρκεσεν ἡμῶν ἡ φύσις, καθάπερ ἔφθην εἰπών· εἰ δὲ ὁ μὲν χαίρει πλείονα, ὁ δὲ ἀλγεῖ πλείονα, τοῦτο παρ' αὐτὸν τὸν ἀλγοῦντα συμβαίνει, ὅταν μικρόψυχος ᾖ, οὐ παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν.» Ὁμιλ. ΝΓ' Ματθ. ἐκδ. Ἀθηνῶν σ. 594.

κειμενικῶν αὐτῶν» τῶν νομιζομένων δεινῶν, τῶν «δοξαστῶν» φέρονται μὲ ἀταραξίαν, ἀπέναντι δὲ τῶν «κατηναγκασμένων» δεικνύουν μετριοπάθειαν. Οἱ μὴ δ.λ.δ. ἀντικειμενικοὶ κριταὶ καὶ ἐκτιμηταὶ τῶν δεινῶν προσθέτουν τρόπον τινὰ καὶ μίαν νέαν ποσότητα λυπηροῦ προερχομένην ὄχι ἀπὸ τὴν πραγματικότητα αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τῶν ὑποδεχομένων τὰ δεινά. «Οὐ μὴν ἀόχλητον πάντη τὸν Σκεπτικὸν εἶναι νομίζομεν, γράφει Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός, ἀλλ' ἐνοχλεῖσθαι φαμεν ὑπὸ τῶν κατηναγκασμένων (=ρῖγος, δίψα καὶ ἄλλα τοιαῦτα πάθη). Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις οἱ μὲν ἰδιῶται δισσαῖς συνέχονται περιστάσεσιν, ὑπό τε τῶν παθῶν αὐτῶν καὶ οὐχ' ἧττον ὑπὸ τοῦ τὰς περιστάσεις ταύτας κακὰς εἶναι φύσει δοκεῖν· ὁ δὲ Σκεπτικός, τὸ προσδοξάζειν ὅτι ἐστὶ κακὸν τούτων ἕκαστον ὡς πρὸς τὴν φύσιν περιαιρῶν, μετριώτερον καὶ ἐν τούτοις ἀπαλλάσσει· διὰ τοῦτο ἐν μὲν ***τοῖς δοξαστοῖς*** ἀταραξίαν τέλος εἶναί φαμεν τοῦ Σκεπτικοῦ, ἐν δὲ τοῖς κατηναγκασμένοις μετριοπάθειαν». (2)

Τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι κρίνοντες τὰς ἑκάστοτε παρουσιαζομένας περιστάσεις συνηθίζουν νὰ βλέπουν μᾶλλον τὰς κακὰς ὄψεις αὐτῶν ἢ νὰ διακρίνουν μόνον τὰς μαύρας τοιαύτας τοὺς ὀνομάζομεν ἀπαισιοδόξους, τοὺς δὲ ἔχοντας τὰς ἀντιθέτους τάσεις ἀπαισιοδόξους. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν φιλοσοφικὴν ἐκ συστήματος ἀπαισιοδοξίαν ἢ αἰσιοδοξίαν. Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος ὡσαύτως δὲν ἔχει σχέσιν καὶ μὲ τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα καταντοῦν ἰσχυρὰ πνεύματα ὅταν κρίνουν γενικῶς τὸν ἀνθρώπινον βίον χωρὶς νὰ ἦναι ἱδρυταὶ ἰδιαιτέρων φιλοσοφικῶν συστημάτων. Ἤδη ὁ διάσημος Ἑλβετὸς Vinet ἐδίδασκεν ὅτι «πᾶσα σοβαρὰ φιλοσοφία εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀπαισιόδοξος.» (3) Ὁ Ἰταλὸς φιλόσοφος Leopardi διὰ τὰ δυνατὰ πνεύματα ἔγραφε τὰ ἑξῆς·» ὅσον περισσότερον τὸ πνεῦμα εἶναι δυνατόν, τόσον περισσότερον ἡ ἀνία εἶνε συχνή, ἐπίπονος, ἀπηνής.» (4) Τί εἶναι αὐτὴ ἡ ἀνία, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ὁ Leopardi, παρὰ ψυχικὴ στενοχωρία, ἀθυμία, ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα αὐστηρᾶς ἐξετάσεως ὅλων τῶν πλευρῶν τοῦ τε ἀτομικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου; Ὁ ὀξὺς κατὰ τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμοὺς ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ ἴδῃ καὶ τὰς μικροτέρας λεπτομερείας τῶν συμβάντων τοῦ κόσμου τούτου, κάμνει τρόπον τινὰ ἀνατομικὴν ἐξέτασιν προσώπων καὶ πραγμάτων· τὸ τέλος μιᾶς τοιαύτης ἐξετάσεως συνήθως δὲν εἶναι εὐχάριστον. Δίδονται πραγματικαὶ ἀφορμαὶ λύπης, ἀθυμίας καὶ ἀπαισιοδοξίας.

2) Σέξτου Ἐμπειρικοῦ, Πυρρων. Ὑποτ. Α. 29—30.
3) Camille Bos, Pessimisme, Féminisme, Moralisme σ. 36.
4) C. Bos, αὐτόθι, σ. 60.

Ἡ αἰσιοδοξία καὶ ἡ ἀπαισιοδοξία περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλοῦμεν σήμερον προέρχονται ἀπὸ ἕνα ἐσφαλμένον ὑπολογισμὸν τῶν γεγονότων, ἐσφαλμένον ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν συμβάντων ἐκτιμωμένων περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον τῆς πραγματικότητος. Ὁ ἐσφαλμένος αὐτὸς ὑπολογισμὸς ἀπορρέει εἴτε ἀπὸ ἔλλειψιν ἰσχυρᾶς κρίσεως εἴτε ἀπὸ ὑπερβολικὰς ψυχικὰς συγκινήσεις ἐπηρεαζούσας τὴν νηφαλιότητα τῆς διανοίας εἴτε καὶ ἀπὸ ἀμφότερα. Ἄλλο ζήτημα εἶναι ὅταν οἱ κρίνοντες τὰ πράγματα ἐξετάζουν αὐτὰ μὲ τὸν φακὸν τῆς πραγματικότητος χαρακτηρίζοντες αὐτὰ ὅπως καὶ πράγματι ἔχουν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ κρίνοντος ὡς ἀπαισιοδόξου, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ κρίνων βλέπει τὰς πραγματικότητας τῷ ὄντι ἀπαισίας, εἶνε μεροληπτικὸς καὶ ἄδικος ὑπαγορευόμενος ὑπὸ τῆς ἰδικῆς μας ἀστηρίκτου καὶ ὅλως ὑποκειμενικῆς αἰσιοδοξίας.

Πέραν τῆς διανοητικῆς κρίσεως καὶ τῶν ψυχικῶν καταστάσεων τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει καὶ ἡ ἀπεριορίστου ἐκτάσεως καὶ σημασίας θρησκευτικὴ πίστις, ἡ πεποίθησις ὅτι ὑπάρχει θεὸς καὶ θεία πρόνοια, καὶ ὅτι ὅπως λέγει ὁ Σαίξπηρ εἰς τὸν Ἀμλέτον, «ὑπάρχει θεότης ἡ ὁποία κατευθύνει τοὺς σκοποὺς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς». Ἡ δύναμις αὐτὴ ἀσχέτως πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἑκάστοτε ἐπερχομένων χαρμοσύνων ἢ λυπηρῶν συμβάντων δημιουργεῖ μίαν ἄλλην ψυχικὴν κατάστασιν, ἕνα ἄλλον ἐσωτερικὸν κόσμον συναισθημάτων ὁ ὁποῖος τηρεῖ τὴν γαλήνην του καὶ ἂν μαίνωνται περὶ τὸν ἄνθρωπον αἱ ἐξωτερικαὶ θύελλαι. Ἀποθάρρυνσις καὶ ἀμφιβολία, οἱ δύο αὐτοὶ στυλοβάται τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἀπαισιοδοξίας, δὲν ὑπάρχουν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ. Τὸ κενὸν ἐν τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, τὸ παράσιτον αὐτὸ τῆς ἀπαισιοδοξίας, δὲν ἠμπορεῖ νὰ φυτρώσῃ κοντὰ εἰς τὰ εὔοσμα ἄνθη τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος ποὺ πληροῦν τὴν ἐσωτερικὴν ὕπαρξιν τοῦ πιστοῦ. Ὁ "ἀποκαρτερῶν" τοῦ Ἕλληνος φιλοσόφου Ἡγεσίου εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸν Χριστιανόν, τοῦ ὁποίου τὰ ἀκαταμάχητα ὅπλα εἶναι ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ καρτερία. Καὶ ὁ χριστιανὸς ὅμως ἀντλῶν δύναμιν ἀπὸ τὴν πίστιν δὲν πρέπει νὰ ἀδρανῇ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς σκέψεως καὶ τῆς κρίσεως. Ἂς μὴ λησμονῇ τὸν χαρακτηρισμὸν ποὺ ἔδωκε διὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ μέγας φιλόσοφος καὶ μαθηματικὸς καὶ ἀληθινὸς Χριστιανὸς Pascal. «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάλαμος, ἀλλὰ κάλαμος σκεπτόμενος" (roseau pensant). Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Pascal σκεπτόμενος ὡς φιλόσοφος, ἐξαντλῶν τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἰσχυροτάτης του διανοίας, κατόπιν κατέληγεν, ὡς πιστεύων χριστιανός, εἰς ἀνάλογα συμπεράσματα.

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ο ΕΝ ΦΑΝΑΡΙΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΚΑΙ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἐπιγραφή τις ἐπὶ μαρμάρου, οἱονεὶ κτιτορικὴ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου, ἀποδίδουσα κατὰ τὴν εἰς τρεῖς στίχους κάθετον διαίρεσιν αὐτῆς τὴν ἀκροστιχίδα: «*ὁ Γρηγόριος πατριάρχης – ἐλέῳ Θεοῦ οἰκουμενικὸς — οὗ ἡ πατρὶς Πελοπόννησος*» ἀναγινώσκεται ὕπερθεν τοῦ ἐν τῷ ἄνω ὀρόφῳ νιπτῆρος, ἔχουσα ὡς ἑξῆς: (44)

,ΑΨΖΞ΄ ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ Α΄.

ὁρᾷς τὸν οἶκον	**ἕ**δραν ἔσχε καὶ	**ὅ**πως
γέμει κλέους ὅ	**λ**ως τε οὐ μόνη	**ὕ**λη·
ρευστὴ γὰρ οὖσα	**ἕ**ψεται λύσει	**ἦ**που·
ἦρα δ' ἄνακτος,	**ᾧ** περαίνεται	**π**όθος·
γένους δὲ κηδνὸν	**θ**ερμότης κινεῖ	**ἄ**γον
ὅπως ἀρεστὸν	**ἐ**μφανῆ δόμου	**τ**' ἕδος·
ρώμῃ μεγίστῃ	**ο**ἳ θέται πάντες	**ρ**ύβδην
ἴσχον τὸ ἄχθος	**ὑ**στάτου δασμοῦ	**ἴ**δες.
ὁ ρουφετίου	**ὄ**ρχος ἵκνυται	**σ**ύρων
συνεκμίμησιν	**ἱ**ερὰν τῶν οὐ	**π**όρρω
πάντως ἀρεστὸν	**κ**αὶ Θεοῦ βουλῆς	**ἔ**σω.
αὐτῶν πρόαρχος	**ὁ** Χρήστου Μιχα	**λ**άκης·
τὸν Τιτρίδην τε	**ὕ**μμες ἴδμεν δὴ	**ὅ**λως
ρέξαντα ὧδε	**μ**εστὰ ἐνθέου	**π**όθου
Ἰορδάνην οὖν	**ἐ**κτίθημί σοι	**ὅ**τι
ἄνω προεῖπον.	**ν**εῦσιν ἔκλαμπρον	**ν**όει,
ρῶσιν δὲ δοίη	**ἰ**σχὺν ὀλβίων	**ἦ**μαρ
Χριστὸς καμοῦσι	**κ**αρτερῶς, πάντας	**σ**ώσας
ἥνυσται καὶ γὰρ	**ο**ἶκος αὐτοῖς, ὡς	**ο**ἶδας·
σὸς οὖν ὁ οἶκος,	**Σ**ῶτερ, ὅν τήρει	**σ**ώζων.

---

44) *Γεδεὼν* χρονικὰ κλπ. 111—*Σωτηρίου* κειμήλια κλπ. σ.10. 104.—*Ἐκκλ. Ἀλήθ.* ΙΗ΄. σ. 279. 358.

Σημείωσις Ϛ'. — Ὁ ἄγγλος Dacre Carlyle ἀφιχθεὶς εἰς Κ)πολιν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ιη' αἰῶνος καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸν πατριάρχην Νεόφυτον Ζ'. τὴν 1 Ἰανουαρίου (ν. ἡ.) 1800, περιγράφει δι' ὀλίγων τὸ πατριαρχεῖον ὡς ἑξῆς: (45)

«Τὸ πατριαρχικὸν παλάτιον εἶνε ἕν μέγα καὶ ἐξωτερικῶς κατάλληλον κτίριον, ἑνούμενον μετὰ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ. Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑπάρχει κῆπος ἐπὶ ὑψηλοῦ ἐπιπεδώματος, οἱ τοῖχοι τοῦ ὁποίου εἶναι κατεσκευασμένοι ἀπὸ διαφόρων χρωμάτων χάλικας. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κήπου εὕρηται ξύλινον πλαίσιον, ὅπερ ὑποθέτω νὰ εἶναι τὸ θέρος κεκαλυμμένον μὲ κλήματα, καὶ ὅπερ πρὸς τὸ παρὸν ὁμοιάζει μὲ θραυσμένον κλωβίον πτηνοῦ. Ὡδηγήθημεν εἰς τὴν αἴθουσαν, τῆς ὁποίας ἡ μία πλευρὰ συνίστατο ἐντελῶς ἀπὸ παράθυρα..... Ἀναβάντες μίαν κλίμακα εἰσήχθημεν εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου ἦτο ὁ πατριάρχης....».

Ὁ αὐτὸς Ἄγγλος κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἰδίου μηνὸς καὶ ἔτους ἐσημείου τὰ ἑξῆς σχετικά:

«Τὸ παλάτιον τοῦ πατριάρχου Κ)Πόλεως ὁμοιάζει παρὰ πολὺ μὲ τὴν περιγραφὴν (ὑπάρχουσαν) εἰς τὰς «Ἀραβικὰς Νύκτας». Εἰσέρχεταί τις εἰς μίαν μεγάλην αὐλήν, περικυκλουμένην ὑπὸ τοίχων ὑψηλῶν· εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ὑπάρχει ἐξέχον ἐπιπέδωμα ἐν εἴδει κήπων μὲ ἕν μικρὸν δωμάτιον ὕπνου εἰς τὸ μέσον. Οἱ τοῖχοι συνίστανται ἀπὸ χάλικας διαφόρων χρωμάτων. Ὅταν τὸ πᾶν εἶναι ἀνθισμένον, τολμῶ νὰ εἴπω ὅτι ἡ ἐντύπωσις τότε δὲν θὰ εἶναι δυσάρεστος...... Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ παλατίου εὗρον κατεσκευασμένον καθ' ὅν τρόπον κατασκευάζονται ἐδῶ σχεδὸν ὅλαι αἱ οἰκίαι. Εἰς τὸ βάθος μέγα δωμάτιον μεταξὺ ἑνὸς σταύλου καὶ μιᾶς αἰθούσης... Ἐντεῦθεν κλίμαξ ὑψοῦται ὁδηγοῦσα εἰς αἴθουσαν ὑποδοχῆς, φέρουσαν εἰς διάφορα αὐτοῦ διαμερίσματα ἐπὶ τοῦ πατώματος. Τὰ ἐπίσημα δωμάτια εἶνε ἀκριβῶς τὰ ἴδια πρὸς τὰ δωμάτια οἱασδήποτε ἄλλης οἰκίας· εἶνε σχεδὸν τετράγωνα, σειρὰ δὲ παραθύρων περιστοιχίζει τὴν κορυφὴν ἐκ τριῶν πλευρῶν. Ἡ μόνη των ἐπίπλωσις ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς σοφᾶ, περίπου ὀκτὼ δακτύλων, κατέχοντος ἐπίσης τὰς τρεῖς πλευράς, καὶ ἐξ ἑνὸς τάπητος. Ἡ τετάρτη πλευρὰ μένει διὰ τὴν θύραν.»

Σημείωσις ζ'—Πατριαρχοῦντος τὸ α' Καλλινίκου Δ' ἡ Ἐκκλησία ἔχουσα ὑπ' ὄψει «τὰς γινομένας κατὰ καιροὺς δυσχερείας εἰς ῥαδίαν καὶ αἰσίαν περαίωσιν τῶν αὐτῆς κοινῶν καὶ ἰδίων ὑποθέσεων καὶ λοιπῶν ἀναγκῶν ***ἐκ τῆς ἐνσκηπτούσης συνεχῶς λοιμώδους νόσου καὶ μάλιστα περὶ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος***· ἐπειδὴ ἐκ ταύτης ὁ κατὰ καιρὸν

---

45) ***Μ. Ἠλ. Γενν.*** ὡς ἀνωτέρω σ' 217, 222.—226.

πατριαρχεύων βιάζεται ἀπομακρύνεσθαι τῶν πατριαρχείων καὶ φροντίζειν διὰ πολλῶν κόπων τῆς ἀλλαχοῦ μετοικήσεως αὐτοῦ καὶ ἀποκαταστάσεως εἰς ἀσφάλειαν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ εἰς ἀνύποπτον ἔντευξιν καὶ συναναστροφὴν τῶν ἐνδημούντων ἐν τῇ Κ)Πόλει συναδελφῶν ἁγίων ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐκλάμπρων καὶ εὐγενῶν προυχόντων τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ ἄλλων προκρίτων καί ποτε μὲν ἐπιτυγχάνει, ἄλλοτε δι'οὔ, καὶ οὕτω περιπλανώμενος διατελεῖ τῇδε κακεῖσε **ὡς μὴ ἔχων ἐν ἔαρι καὶ θέρει διωρισμένην πατριαρχικὴν κατοικίαν** καὶ διὰ τὸ συμβαίνειν ὁμολογουμένως ζημίας οὐκ ὀλίγας πρὸς τὰς τοιαύτας μετοικήσεις καὶ δυσχερείας παμπληθεῖς εἰς ἐπιτέλεσιν τῶν ἀναγκαίων ἐκκλ)κῶν ὑποθέσεων καὶ μέμψεις πρὸς τῶν λοιπῶν ἐθνῶν διὰ τὴν ἐκ τόπου εἰς τόπον ἐπισφαλῆ μετοίκησιν τοῦ πατριαρχεύοντος καὶ προσγίνεσθαι κοινὸν τὸ ὄνειδος παντὶ τῷ ἡμετέρῳ γένει», προέβη εἰς σκέψιν «ὅπως εὑρεθῇ τόπος ἁρμόδιος καὶ **ἐξωνηθῇ εἰς κατοικίαν πατριαρχικὴν ἐαρινὴν»** καὶ ὡς τοιοῦτον ἠγόρασε τὸν ἐν Ξηροκρήνῃ (Κουρούτσεσμε) αὐθεντικὸν οἶκον τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ ἐν κεχωρισμένῳ τόπῳ καὶ τὴν «κοινὴν πατριαρχικὴν σχολὴν τῶν ἑλλ. μαθημάτων». Ταῦτα ἐγένοντο κατὰ Ἰανουάριον 1804. Μετὰ δεκαετίαν, πατριαρχοῦντος Κυρίλλου ΣΤ′ ὡς **θερινὸν ἐνδιαίτημα** τοῦ κατὰ καιρὸν οἰκουμενικοῦ πατριάρχου προωρίσθη ὁ αὐθεντικὸς οἶκος τοῦ Γρηγορίου Σούτσου, κείμενος παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἐν τῇ ὁποίᾳ πολλάκις διενηργοῦντο ἀρχιερατικαὶ ἐκλογαὶ καὶ δὴ ὡς ἐν **πατριαρχικῷ ναῷ.** Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1821 ἔπαυσεν ἡ κατὰ τὸ ἔαρ καὶ θέρος μετοίκησις τοῦ πατριάρχου ἀπὸ Φαναρίου εἰς Ξηροκρήνην.([46])

***

Κωνστάντιος Α′. (6 Ἰουλίου 1830—18 Αὐγ. 1834)

Ἀναφέρεται ὅτι οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ ἔργοις «τόν τε πατριαρχικὸν ναόν καὶ αὐτὴν τὴν πατριαρχικὴν οἰκίαν διεκόσμησε καὶ ἐκαλλώπισε, τὸν μὲν δι' ἱερῶν ἀμφίων καὶ ἄλλων κοσμημάτων, τὴν δὲ δι' ἐπισκευῶν καὶ νέων ἐπίπλων». ([47])

7) ***Γρηγόριος ΣΤ′.*** (τὸ α′ 27 Σ/βρ. 1835—20 Φεβρ. 1840).

Ὁ Κούμας συγκρίνων τὸν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ (1831) πατριαρχικὸν ναὸν πρὸς τὸν ὑπὸ Τιμοθέου Β′. (1614) μεγαλυνθέντα σημειοῖ:

---

46) ***Βυζαντίου*** ὡς ἀνωτ. Β′. 114—***Ἐκκλ. Ἀλ.*** Β′. 237— Μ. ***Φιλ. Βαφείδου*** ἐκκλ. ἱστ' ὡς ἀνωτ. σ. 218— ***Β. Α. Μυστακίδου*** περὶ Κουρούτσεσμε ἱστορικαὶ σελίδες. ΚΠολις 1885 σ. 41 ἑξ.

47) ***Κωνσταντίου*** ἐλάσσονες κλπ. ὡς ἀλλαχοῦ σ.10—***Γεδεὼν*** χρονικὰ κλπ.σ.98.

«ἐπειδὴ καὶ τώρα εἶνε *μικρός, χαμηλός,* καὶ *σκοτεινός,* συμπεραίνει ποῖος τις ἦτο πρὶν τὸν μεγαλύνῃ ὁ Τιμόθεος...». Λέγεται ὅτι μέχρι τοῦ 1836 ὁ ναὸς οὗτος εἶχεν ὕψος φθάνον μέχρι τοῦ σημείου ἐν ᾧ ὑψοῦται σήμερον ὁ ἱ. ἄμβων. Γρηγόριος ΣΤ′ προβὰς εἰς σοβαρὰς ἐπισκευὰς τοῦ ναοῦ, κατόπιν διατάγματος τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ Β′., ἐπέφερε τὸ σημερινὸν ὕψος αὐτοῦ τηρήσας μόνον τὸ ἐπὶ Ἱερεμίου Γ′ μῆκος καὶ τὸ εὖρος. Ὡσαύτως προέβη καὶ εἰς ἀνάλογον ἐπισκευὴν καὶ τῶν ἐκ πυρκαϊᾶς παθόντων δωματίων τῶν κληρικῶν. Τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ, γενομένην ἐπιστασίᾳ τοῦ Χατζῆ Νικολῆ, ἀρχιτέκτονος τοῦ αὐτοῦ σουλτάνου, διαιωνίζει ἐπίγραμμα ὕπερθεν τῆς μεσαίας πύλης τῆς ἀγούσης ἀπὸ τοῦ νάρθηκος εἰς τὸν κυρίως ναόν, ἔχον ὡς ἑξῆς: (48)

Ἦτοι μὲν μεγάλοιο νεὼς ὁ Γεωργίου ἱρὸς
μάρτυρος εὐκλεέος, γήραϊ εἶκε πάρος·
αὐτὰρ ἀνηβήσας νέον ἐς κάλλος τόδε γ' ἦκεν
ὡς χαρίεις ἰδέειν, ἀγλαὸς ἰδὲ μέγας,
ζήλῳ μὲν κλυτοῖο ἀγαστοῦ Γρηγορίοιο
εὖ πατριαρχοῦντος πέντε μετ' ἑσπομένου,
ἁδραῖς τ' οἷ δαπάναις ἰδὲ κλήρου ἀρχιθυτοίων·
τῷ δ' ἄρα παμμεδέων ὄλβια τοῖσι πόροι.

αωλστ′.

ΦΙΡΜΑΝΙΟΝ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΜΑΧΜΟΥΤ Β′. (49)

Σοὶ τῷ ἐξόχῳ βεζύρῃ μου Χαλὶλ Ραφὰτ πασᾶ, στρατηγῷ τετιμημένῳ κανόνι καὶ τάξει τοῦ κόσμου, διευθύνοντι ἐσκεμμένως τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων, τῷ διεκπεραιοῦντι τὰς σπουδαίας κοινὰς ὑποθέσεις δι' ὀρθῆς κρίσεως, τῷ παγιοῦντι τὰς βάσεις τοῦ κράτους ἐπὶ τῆς εὐτυχίας, τῷ στερεοῦντι τὰ θεμέλια τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς δόξης, τῷ κεκοσμημένῳ ὑπὸ διαφόρων χαρίτων τοῦ Ὑψίστου Βασιλέως, τοῦ Θεοῦ, τῷ ἀρχιστρατήγῳ τοῦ νικηφόρου στρατοῦ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ποιήσαι ὁ Θεὸς διαρκῆ τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ σοὶ τῷ ἱεροδικαστῇ τῆς Σταμπούλ, τῷ κρατίστῳ τῶν κριτῶν τῶν μουσουλμάνων, ἀρχηγῷ τῶν μονοθεϊστῶν,

48) ***Βουτυρᾶ*** ὡς ἀνωτ. Γ′. 1005.— ***Ἐκκλ. Ἀλ.*** Α′ 76— ***Ε. Δράκου*** ὡς ἀνωτ. σ. 78— ***Γεδεὼν*** χρονικὰ σ. 94— ***τοῦ αὐτοῦ*** πατριαρχικῆς ἱστορίας μνημεῖα. Ἀθῆναι 1922 σ. —***Σωτηρίου*** κειμήλια σ. 12.

49) Εὕρηται ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ἀρχειοφυλακείῳ μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν τοῖς Π/χείοις τουρκικοῦ γραφείου κ. Ε. Μαυρίδου.

πηγῇ σοφίας καὶ γνώσεως, τῷ αἴροντι τὰς σημαίας τοῦ ἱεροῦ νόμου καὶ τῆς θρησκείας, τῷ κληρονόμῳ τῶν γνώσεων τῶν προφητῶν, τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θρησκευτικῶν συγγραφέων, τῷ αὐξάνοντι τὴν χάριν τοῦ Βασιλέως τῶν πιστῶν, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, αὐξηθείησαν αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ, καὶ σοὶ τῷ διευθυντῇ τῶν αὐτοκρατορικῶν μου κτημάτων τῷ καυχήματι τῶν ἐνδόξων καὶ μεγαλοδώρων ἀνδρῶν, τῷ συγκεντροῦντι εὐγενεῖς ἀρετὰς καὶ πράξεις, τῷ αὐξάνοντι τὴν χάριν τοῦ αἰωνίου Βασιλέως, εἴη διαρκὴς ἡ δόξα αὐτοῦ·

Εὐθὺς ὡς φθάσῃ τὸ παρὸν ὑψηλὸν αὐτοκρατορικόν μου μονόγραμμα ἔστω γνωστὸν ὅτι καίτοι, ἐπὶ τῇ γενομένῃ αἰτήσει, ἐξεδόθη αὐτοκρατορικὸν μου διάταγμα, ἐπὶ τῇ βάσει ἱερᾶς ῥήτρας, παρέχον ἄδειαν ἐπισκευῆς καὶ ἐπιδιορθώσεως ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ αὐτῶν θεμελίου καὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν καταστάσεως μιᾶς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτῆς δωματίων τῶν κληρικῶν καὶ ὑπηρετῶν, εὑρισκομένων ἐν τῷ προαυλείῳ τοῦ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀπτίσουμπασι ἔνδοθεν τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου (μιᾶς τῶν πυλῶν τοῦ τείχους Σταμποὺλ) κειμένου ῥωμαϊκοῦ πατριαρχείου, καταστραφέντων δὲ κατὰ τὴν πρό τινος ἐπισυμβᾶσαν πυρκαϊὰν, ἡ μὲν εἰρημένη ἐκκλησία ἐπεσκευάσθη καὶ ἀνῳκοδομήθη, ἐπειδὴ ὅμως λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος σφοδροῦ χειμῶνος τὰ ἐν λόγῳ δωμάτια δὲν ἐπεσκευάσθησαν, ἐζητήθη δὲ καὶ παρεκλήθη δι' αἰτήσεως ὑπὸ τοῦ ρωμαίου πατριάρχου τῆς Σταμποὺλ καὶ τῶν ἐξαρτημάτων ἡ ἐπιδαψίλευσις τῆς ὑψηλῆς μου ἀδείας διὰ τὴν ἐκ νέου ἀνοικοδόμησιν αὐτῶν, ἅτε ἀδυνάτου καταστάσης τῆς ἐπισκευῆς λόγῳ τῆς τελείας αὐτῶν καταστροφῆς καὶ ἐπειδή, ὡς φαίνεται ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῶν αὐτοκρατορικῶν μου κτημάτων ὑποβληθέντι βιβλίῳ, τὰ ἐν λόγῳ δωμάτια κατεστράφησαν τελείως διὰ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου, διὰ ταῦτα ζητηθείσης πληροφορίας παρὰ σοῦ τοῦ ἀρχιστρατήγου μου, κατόπιν τῆς παρακλήσεως τοῦ εἰρημένου πατριάρχου πρὸς ἀνοικοδόμησιν αὐτῶν καὶ διὰ τὴν εὔρυνσιν κατὰ μῆκος, πλάτος καὶ ὕψος καὶ διὰ τὴν διαρρύθμισιν μερῶν τινων μὴ περιλαμβανομένων ἐν τῇ προηγουμένῃ μου ἱερᾷ διαταγῇ, ἐξεδόθη ἰλάμιον καθ' ὅ τὸ δέον γενέσθαι ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὑψηλῆς μου θελήσεως. Ζητηθείσης πρὸς τοῦτο ἐκδόσεως ῥήτρας ὑπὸ τοῦ σεϊχουλισλάμη καὶ μουφτῇ Μακκιζαδὲ Μουσταφᾶ Ἀσήμ, τοῦ σοφωτάτου τῶν μεταγενεστέρων οὐλεμάδων καὶ τοῦ εὐσεβεστάτου τῶν εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων, ἄν δύναται νὰ γίνῃ ἐπισκευὴ δωματίων τῶν κληρικῶν ἐκκλησίας τινὸς ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν καταστάσεως ἄνευ ὑψώσεως καὶ ἄνευ εὐρύνσεως, ὅταν τὰ δωμάτια τῶν κληρικῶν εὑρισκόμενα ἐν τῇ αὐλῇ ἀρχαίας ἐκκλησίας πόλεώς τινος καταστραφέντα χρήζουσιν ἐπιδιορθώσεως καὶ ἐκδοθείσης ἀπαντητικῆς ἱερᾶς ῥήτρας ὅτι δύναται, ἐπεδαψιλεύθη ὑψηλή μου ἄδεια πρὸς ἐνέργειαν

τῶν δεόντων συμφώνως πρὸς τὴν ἱερὰν ρήτραν καὶ ἐξεδόθη ἡ ὑψηλή μου διαταγὴ πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ ἐν λόγῳ μέρους ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς μὴ ὑπερβάσεως οὔτε μιᾶς σπιθαμῆς οὔτε ἑνὸς δακτύλου ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν καταστάσεως. Ἂν δὲ ὑπεδεικνύετο ἡ ἀνάγκη περὶ ἐκδόσεως ἀδείας πρὸς ἀνέγερσιν μεγαλητέρου ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς καταστάσεως μέρους καὶ πρὸς τοῦτο προέβαινόν τινες εἰς εἴσπραξιν ἔστω καὶ ἑνὸς ἄσπρου καὶ ἑνὸς ὀβολοῦ, πληροφορούμενοι περὶ τούτου ἀνακοινώσατε τὸ πρᾶγμα τοῖς ἁρμοδίοις πρὸς ἐπιτίμησιν καὶ τιμωρίαν ἐκείνων ἐνεργοῦντες συμφώνως τῇ ὑψηλῇ μου ταύτῃ θελήσει.

Ὅθεν ἐξεδόθη τὸ ἔνδοξόν μου τοῦτο φιρμάνιον ἵνα ὑμεῖς οἱ διοικηταὶ ἐνεργήσητε τὸ δέον ἀποφεύγοντες πᾶσαν ἐναντίαν πρᾶξιν, καὶ διέταξα ὅπως ἅμα τῇ ἐγχειρίσει αὐτοῦ συμμορφωθῆτε πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ὑπακούοντες ἅπαντες. Οὕτω γινώσκετε καὶ εἰς τὸ ἱερόν μου σύμβολον πιστεύσατε.

Συνετάχθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεγαλοπρεποῦς μηνὸς Ραμαζὰν τοῦ ἔτους 1253.

(ἕπεται τὸ τέλος)

† Ο ΣΑΡΔΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

(†) Π. ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

16.— Ὁ Ἀπ. ἀποδεικνύει τὸ ἄτοπον καὶ παράλογον τῆς γενομένης ἐνστάσεως (στχ. 15) ἐκ τοῦ ἀδυνάτου διὰ τὸν Χριστιανὸν νὰ ἁμαρτάνῃ, διότι πιστεύσας οὗτος καὶ βαπτισθεὶς ἔγεινε δοῦλος τοῦ Χριστοῦ. Ὅστις θέλει καὶ διατάσσει μόνον τὸ καλὸν οὐχὶ δὲ τὸ κακόν. Ὅπως δὲ πείσῃ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ καλλίτερον ἀποτείνεται ὁ Ἀπ. πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πεῖραν καὶ γνῶσιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύναντο νὰ ἀρνηθῶσιν. Οὗτοι ἐγνώριζον καὶ ᾐσθάνοντο, ὅτι διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀρχηγοῦ τῆς σωτηρίας αὐτῶν κατέστησαν δοῦλοι Αὐτοῦ ***εἰς ὑπακοὴν*** ὑπὸ τὸν φανερὸν ὅρον καὶ τὸν σκοπόν, ὅπως ὑπακούωσιν εἰς Αὐτόν. Ἐγνώριζον, ὅτι εἶνε τις δοῦλος εἰς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ὑπακούει ***(δοῦλοι ἐστε, ᾧ ὑπακούετε)***, ὅτι δηλ. τὸ νὰ ὀνομάζῃ τις ἑαυτὸν δοῦλον τινὸς καὶ νὰ εἶνε πραγματικῶς, σημαίνει νὰ τὸν ὑπακούῃ. Καὶ οἱ ἀναγνῶσται λοιπὸν τοῦ Ἀπ. ὡς Χριστιανοὶ ἢ ἦσαν δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας καὶ ἑπομένως ὑπήκοοι αὐτῆς, ὅτε τὸ κατάντημα αὐτῶν θὰ ἦτο ἠθικὸς θάνατος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ αἰώνιος μετὰ θάνατον ἢ ἦσαν δοῦλοι καὶ ὑπήκοοι τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀξίας τοῦ ὀνόματος ὑπακοῆς, τοῦ Θεοῦ δηλ. καὶ τοῦ Χριστοῦ ὅτε τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε ***δικαιοσύνη***, ἠθικὴ κατάστασις κατὰ Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ αἰώνιος ζωὴ μετ' αὐτήν.

17.— 18.— Ὁ Ἀπ. δοξολογεῖ τὸν Θεόν, ὅτι οἱ ἀναγνῶσται αὐτοῦ ὡς Χριστιανοὶ ἦσαν δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ἄλλαις λέξ. ὅτι ὁ χρόνος τῆς δουλείας καὶ ὑπακοῆς ἑπομένως αὐτῶν εἰς τὸν τύπον τῆς διδαχῆς ὅστις παρεδόθη εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. Ὡς ***τύπος διδαχῆς*** χαρακτηρίζεται τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ἐδῶ αἱ ἠθικαὶ κυρίως διδασκαλίαι αὐτοῦ (τὶς δὲ ὁ τύπος διδαχῆς; ὀρθῶς ζῆν καὶ μετὰ πολιτείας ἀρίστης Χρυσ.), διότι ἀποτελεῖ πρότυπον πρὸς τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ συμμορφώσῃ ἑαυτὸν ὁ Χριστιανός.

18.— Ἀπαλλαγέντες ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ καὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν ὁποίαν ὑπήκουον δουλικῶς πρὸ τοῦ βαπτίσματος καὶ οἱ Χριστιανοὶ δὲν πράττουν ὅ,τιδήποτε θὰ τοῖς ἐφαίνετο καλόν, ἀλλὰ ἀντήλλαξαν τὴν προηγουμένην δουλείαν πρὸς ἄλλην, πρὸς τὴν δουλείαν καὶ ὑπακοὴν εἰς

τὴν δικαιοσύνην, εἰς ὅ,τι δηλ. εἶνε σύμφωνον πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. «Δύο ἐνταῦθα δείκνυσι τοῦ Θεοῦ δωρεάς, τό τε ἁμαρτίας ἐλευθερῶσαι καὶ τὸ δουλῶσαι τῇ δικαιοσύνῃ, ὅπερ ἐλευθερίας ἁπάσης ἄμεινον (=καλλίτερον) ἐστι. Καὶ γὰρ ταὐτὸν πεποίηκεν ὁ Θεός, οἷον ἄν εἴ τις παῖδα ὀρφανὸν λαβὼν ὑπὸ βαρβάρων εἰς τὴν αὐτῶν ἀπενεχθέντα γῆν, μὴ μόνον τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλλάξειεν, ἀλλὰ καὶ πατέρα αὐτῷ κηδεμονικὸν ἐπιστήσειεν». Χρυσ.

19.— Ἡ πρὸς νέαν δουλείαν παρομοίωσις τῆς ἠθικῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν διὰ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι δικαιώσεως εἰσῆλθον οἱ Χριστιανοί, δὲν εἶνε ἡ κατάλληλος ἔκφρασις, ἥτις ἐξεικονίζει καὶ χαρακτηρίζει αὐτήν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπ. δικαιολογῶν ἑαυτὸν λέγει ***ἀνθρώπινον λέγω*** (πρβλ. Γ΄ 5 ***κατ᾽ ἄνθρωπον λέγω***), μεταχειρίζομαι τρόπον ἐκφράσεως καὶ εἰκόνα συνήθη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἑπομένως καταληπτήν, καὶ προσθέτει ***διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκός,*** ἐπειδὴ δηλ. καὶ οἱ ἀναγνῶσται αὐτοῦ ὡς και ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἦσαν ἀκόμη ἀπηλλαγμένοι τῆς φυσικῆς ἀσθενείας, εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσαν οἱ ἄνθρωποι διὰ τῆς ἁμαρτίας τοῦ προπάτορος, ἡ ὁποία δὲ ἐπέδρα ὄχι μόνον εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν νοῦν, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ἀπὸ καθαρῶς ὑψηλοτέρας ἀπόψεως καὶ ὅπως πράγματι καὶ καθ᾽ ἑαυτὰ εἶναι ταῦτα, ὅπως εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν, ὅπου ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὴν δικαιοσύνην πᾶν ἄλλο ἢ δουλεία ἦτο, ἀλλ᾽ ἦτο ἀληθὴς καὶ πραγματικὴ ἐλευθερία, ὁποία εἶνε ἡ ἀπαλλαγὴ ὄχι μόνον τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀτάκτων καὶ ἀλογίστων ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ἐπιθυμιῶν. Ἐπεξηγῶν μετὰ τοῦτο καὶ αἰτιολογῶν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ (στίχ. 18) καὶ φανερῶν εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν σημασίαν αὐτῆς, ὡς καὶ ὅτι ἐξαρτᾶται αὕτη ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας προαιρέσεως αὐτῶν, προτρέπει αὐτοὺς ὅπως καθ' ὅν τρόπον πρὶν ἢ πιστεύσωσι παρέστησαν τὰ μέλη αὐτῶν (δηλ. ἑαυτοὺς) δοῦλα εἰς τὴν ἠθικὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὴν ἀνομίαν, μὲ τὸν σκοπὸν καὶ τὸ κατάντημα τῆς ἀνομίας, οὕτω νὰ παραστήσουν τώρα ἑαυτοὺς δούλους εἰς τὴν δικαιοσύνην μὲ τὴν πρόθεσιν καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τοῦ ἁγιασμοῦ ἑαυτῶν, τῆς ἠθικῆς δηλ. τελειοποιήσεως αὐτῶν.

20.— Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀφοσιωθοῦν οἱ ἀναγνῶσται τοῦ Ἀπ. ὡς Χριστιανοὶ ἤδη εἰς τὴν δικαιοσύνην, εἰς τὴν κατὰ Θεὸν δηλ. πολιτείαν. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε, ὅτι πρὸ τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιστροφῆς αὐτῶν ὅτε ἦσαν δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὅτι δηλ. ἡ ἁμαρτωλὸς ῥοπὴ εἶχεν ἀπόλυτον ἐπ᾽ αὐτῶν κυριότητα καὶ δεσποτείαν δὲν ἠδύναντο νὰ ἀφοσιωθῶσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην, διετέλουν ἐν σχέσει πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἐν καταστάσει ἐλευθέρου, ἀπηλλαγμένου πάσης πρὸς αὐτὴν

ὑποχρεώσεως. «Ἐν πονηρίᾳ ἐζῆτε καὶ ἀσεβείᾳ καὶ ἐσχάτοις κακοῖς..... ἠλλοτριωμένοι τῆς δικαιοσύνης» Θεοδ. Ἡ πικρὰ αὕτη πεῖρα ὤφειλε νὰ ἐξάπτῃ περισσότερον τὸν ζῆλον μεγαλυτέραν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἀληθῆ εὐσέβειαν καὶ τὴν κατὰ Θεὸν ζωήν.

21. Ἡ ἀνάμνησις τῶν ἐπονειδίστων καὶ ὀλεθρίων ἐπακολουθημάτων τῆς προχριστιανικῆς ἁμαρτωλοῦ ζωῆς τῶν ἀναγνωστῶν αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς θὰ ἐνίσχυεν αὐτοὺς περισσότερον ἀκόμη εἰς τὴν ἀποφυγὴν αὐτῆς. Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἀπ. ποῖον λοιπὸν καρπὸν εἴχετε τότε ἐξ ἐκείνων (τῶν πράξεων), διὰ τὰς ὁποίας τώρα ὡς Χριστιανοὶ (ἐνθυμούμενοι αὐτὰς) αἰσχύνεσθε; εἶνε αὐτονόητος. Οὐδένα καρπόν, οὐδὲν καλὸν εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτωλοῦ καὶ ἐπονειδίστου ζωῆς των, ἀπόδειξις δέ, ὅτι τὸ τέλος τῶν πράξεων ἐκείνων ἦτο καὶ εἶνε θάνατος, ἠθικὸς θάνατος, ἠθικὸς θάνατος ἐδῶ καὶ αἰώνιος πέραν τοῦ τάφου.

22.— Τοὐναντίον ὅλως συμβαίνει ἐν τῇ νέᾳ καταστάσει εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθον οἱ ἀναγνῶσται τοῦ Ἀπ. καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν ἄρα πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται πᾶν διάβημα αὐτῶν. Ἡ ἀπαλλαγὴ αὐτῶν τῆς δεσποτικῆς ἐπιρροῆς τῇ ἁμαρτίας καὶ ἡ ὑποταγὴ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸ θέλημα Αὐτοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτοι ἔχουν βοηθὸν τὸ ἀποκτηθὲν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἅγ. Πνεῦμα, συνεπάγεται καρπὸν ἀγαθὸν καὶ ἄξια λόγου ἀποτελέσματα, τὴν κατάστασιν τοῦ ἀρεστοῦ καὶ δικαίου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας πάλιν ἀξιολόγου καὶ ἀξιαγάστου ἠθικῆς καταστάσεως τὸ τέλος, τὸ ἀσφαλὲς ἐπακολούθημα, θὰ εἶνε ἡ αἰώνιος ζωή.

13. — Δικαιολογῶν τὴν ἔννοιαν τοῦ προηγουμένου στίχου ὁ Ἀπ. ἐν κατακλεῖδι ἀντιπαραθέτει τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς πρὸ Χριστοῦ ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν ζωῆς καὶ τὰ σωτηριώδη τῆς νέας κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ χριστιανικῆς ζωῆς. Ἐκεῖ αἰώνιος θάνατος, ἐδῶ αἰώνιος ζωή. Αἱ ἐκφράσεις τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται ***ὀψώνεια*** (=ὀφειλόμενος μισθὸς) διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ***χάρισμα*** (=δῶρον) διὰ τὴν ζωὴν δεικνύων ὅ,τι κάλιστα καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἑρμηνευταί παρετήρησαν. «Ἐνταῦθα οὐκ ἔφη μισθόν, ἀλλὰ χάρισμα, Θεοῦ γὰρ δῶρον ἡ αἰώνιος ζωή. Κἂν γὰρ τὴν ἄκραν τις κατορθώσῃ δικαιοσύνην, οὐκ ἀντιταλαντεύεται (=ἀνταποκρίνονται, ἐξισοῦνται) τοῖς προσκαίροις πόνοις τὰ αἰώνια ἀγαθὰ» Θεοδ. ***Ὀψώνια*** ἐκ τοῦ ὄψον (=προσφάγιον) καὶ ὠνοῦμαι (ἀγοράζω) σημαίνει κατ' ἀρχὰς τὸν εἰς εἶδος μισθὸν τοῦ στρατιώτου, ἔπειτα καὶ τὸν εἰς χρήματα.

Κεφ. Ζ' 1 κ. ἑ. Ὁ Ἀπ. προχωρεῖ, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ ἀναγνῶσται αὐτοῦ ὡς Χριστιανοί, δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένοι μόνον ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ καὶ τῆς δεσποτείας τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Μ. Νόμου, προβαίνει δηλ. εἰς ἀνάπτυξιν δηλ. καὶ αἰτιολογίαν τοῦ ***οὐ γὰρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν*** (Ϛ' 14). Ὁ Ἀπ. ἀποτείνεται πρὸς τοὺς ἀναγνώστας

αὐτοῦ ὡς πρὸς γνωρίζοντας νόμον, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ τὴν γενικὴν ἀρχήν, ἥτις ἰσχύει παρκειμένου περὶ αὐτοῦ, ὅτι δηλ. οὗτος ἔχει ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον οὗτος εἶνε ἐν τῇ ζωῇ, ἄλλαις λέξ. ὅτι ὁ θάνατος διακόπτει τὸν δεσμὸν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν νόμον, ἀπαλλάσσει αὐτὸν πάσης πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεως. Ὑπὸ τὸν νόμον φαίνεται ὅτι ἔχει ὑπ' ὄψιν ὁ Ἀπ. τὸν Μωσαϊκόν, τοῦ ὁποίου γνῶσιν εἶχον καὶ οἱ ἐξ ἐθνικῶν Χριστιανοί, ἐξ ἀκοῆς καὶ ἀναγνώσεως, ἀλλ' ἡ τιθεμένη ὑπὸ τοῦ Ἀπ. γενικὴ ἀρχὴ ἀληθεύει καὶ διὰ πάντα νόμον.

2. — Τὴν γενικῶς τεθεῖσαν ἀρχήν, καθ' ἣν ὁ νόμος δεσμεύει τοὺς ζῶντας ἀποδεικνύει καὶ πιστοποιεῖ ὁ Ἀπ. διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς ὑπάνδρου γυναικός, ἥτις εἶναι συνδεδεμένη πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς διὰ τῆς σχετικῆς περὶ τούτου διατάξεως τοῦ νόμου (νόμῳ) ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. Ἐὰν ὅμως ἀποθάνῃ οὗτος, ἡ γυνὴ αὐτοῦ ὡς τοιαύτη δὲν ὑφίσταται πλέον ***(κατήργηται)***, ἡ σχετικὴ περὶ τῶν πρὸς τὸν ἄνδρα ὑποχρεώσεων τῆς ἐγγάμου γυναικὸς διάταξις, ὁ νόμος τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἰσχύει πλέον Ἁπλούστερον θὰ ἐξεφράζετο ὁ Ἀπ. γράφων ***κατήργηται ὁ νόμος τοῦ ἀνδρός,*** δηλ. ἀκυροῦται, δὲν εἶνε πλέον ὑποχρεωτικός.

3.— Τὸ ἀναγκαῖον ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου συμπέρασμα καὶ ἐπεξήγησις καὶ διασάφησις αὐτοῦ. Ἄρα λοιπόν, λέγει ὁ Ἀπ. ἐφ' ὅσον ζῇ ὁ ἀνὴρ τῆς ἐγγάμου γυναικὸς θὰ εἶνε (θὰ ὀνομάζεται αὕτη μοιχαλίς, ἐὰν περιέλθῃ εἰς ἄλλον ἄνδρα. Ἐὰν ὅμως ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, αὕτη εἶνε ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοῦ νόμου, κατὰ τὸν νόμον, ὥστε νὰ μὴ εἶνε μοιχαλίς, ἐὰν περιέλθῃ εἰς ἄλλον ἄνδρα. Ἐὰν ὅμως ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, αὕτη εἶνε ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοῦ νόμου, κατὰ τὸν νόμον, ὥστε νὰ μὴ εἶνε μοιχαλίς, ἐὰν περιέλθῃ εἰς ἄλλον ἄνδρα.

4.— Τὸ συμπέρασμα τῶν ἀπὸ τοῦ 1 στίχου λεχθέντων. Καὶ οἱ ἀναγνῶσται τοῦ Ἀπ. ὡς Χριστιανοὶ ὑπέκυψαν εἰς θάνατον ὡς πρὸς τὸν Μ. Νόμον καὶ ἀπηλλάγησαν ἑπομένως πάσης πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεως ***(ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ)***. Ὁ θάνατος αὐτῶν οὗτος συνετελέσθη διὰ ***τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ,*** ἄλλαις λέξ διὰ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ (πρβλ. ϛ' 3-5.8.), καὶ ἀπέβλεπεν, ὅπως, ὡς ἡ χήρα γυνή, περιέλθωσιν εἰς ἄλλον ἄνδρα ἢ κύριον, ὁποῖος εἶναι ὁ ἐκ νεκρῶν ἐγερθεὶς Ἰ Χριστός, ἵνα οὕτω ὡς καλλίκαρπα δένδρα ἢ γόνιμοι ἀγροὶ ἀποφέρωσι καρποὺς προοριζομένους διὰ τὸν Θεόν, ἔργα δηλ. καὶ πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἀρέσουν εἰς τὸν Θεόν. Ὅθεν φαίνεται, ὅτι οἱ ὑπὸ τὸν Μ. Νόμον καὶ μὴ δοκιμάσαντες τὴν ἐν Χριστῷ πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀνακαίνισιν δὲν ἠδύναντο οὗτοι νὰ φέρωσι τοὺς ῥηθέντας καρπούς.

5.— Αἰτιολογία καὶ διασάφησις τῆς προηγουμένης προτάσεως: ***ἵνα***

καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ. Καρποφορία τῷ Θεῷ ἐν τῇ προηγουμένῃ καταστάσει δὲν ἦτο δυνατή, διότι ὅτε διετελοῦμεν ἐν αὐτῇ τῇ καθαρῶς φυσικῇ τῇ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ κληρονομηθείσᾳ ἀσθενῇ καὶ ἁμαρτωλῷ καταστάσει ***(ἦμεν ἐν τῇ σαρκί,*** ἡ λέξ. σὰρξ μετὰ τῆς ἠθικῆς σημασίας), ἔζων καὶ ἐκινοῦντο ἐν ἡμῖν, ἦσαν ἐν βρασμῷ καί ἐνεργείᾳ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν ***(ἐνεργεῖτο ἐν τοῖς μελ. ἡμῶν),*** τὰ ἁμαρτωλὰ μόνον πάθη, τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον δὲν κατεστέλλοντο, ἀλλὰ καὶ ἐξήπτοντο (βλπ. κατωτέρω 7 κ. ἑ.) διὰ τῶν διατάξεων τοῦ Μ. Νόμου, δὲ τὸν πρόδηλον σκοπὸν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποφέρωσι καρποὺς διὰ τὸν θάνατον καὶ ὄχι διὰ τὴν ζωήν. Ἄλλαις λέξ. ἡ μόνη ἐν ἐνεργείᾳ ἁμαρτωλὸς ζωὴ πρὸ τοῦ Χριστοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαναφέρῃ ἔργα ἀρέσκοντα εἰς τὸν Θεόν, καὶ παρέχοντα εἰς τὸν ἐκτελοῦντα αὐτὰ τὴν αἰώνιον ζωήν, ἀλλ᾽ ἔργα συνεπάγοντα εἰς τὴν αἰωνίαν κατάκρισιν. «Ἵνα μὴ τῆς σαρκὸς κατηγορήσῃ οὐκ εἶπεν ἅ ἐνήργει τὰ μέλη, ἀλλὰ ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, δεικνὸς ἑτέρωθεν (=ἄλλοθεν) οὖσαν τὴν ἀρχὴν τῆς πονηρίας, ἀπὸ τῶν ἐνεργούντων λογισμῶν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἐνεργούντων μελῶν. Ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τεχνίτου τάξιν ἐπεῖχε, κιθάρας δὲ τῆς σαρκὸς ἡ φύσις, οὕτως ἠχοῦσα, ὡς ἠνάγκαζεν αὐτὴν ὁ τεχνίτης» Χρυσ.

6.— Ὁ Ἀπ. διαζωγραφεῖ τὴν νέαν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται οἱ χριστιανοὶ καὶ ἥτις εἶνε κατάργησις ἡμῶν ἀπὸ τοῦ νόμου τ. ἔ. κατάργησις ἡμῶν ὡς ὑποτελῶν τοῦ Μ. Νόμου, ὅστις κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐξῆπτε, ἀντὶ νὰ καταστέλλῃ τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ ἀπαλλογὴ ἡμῶν αὕτη ἀπὸ τῆς κακῆς ἐπιδράσεως τοῦ Μ. Νόμου ἐγένετο, διότι ἐν τῷ βαπτίσματι ἀποθάνομεν ὡς πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκράτει καὶ ἐδέσποζε ἡμῶν ὡς αἰχμαλώτων ***(ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα***=ἀποθ. τούτῳ, ἐν ᾧ κατειχ.), ἀποθάνομεν δηλ. καὶ διεκόψαμεν οὕτω πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὴν ἁμαρτωλὸν κατάστασιν ***(ᾧ*** οὐδετ. γένος), ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρισκόμεθα, ὥστε νὰ εἶναι τοῦ λοιποῦ δυνατὸν εἰς ἡμᾶς νὰ δουλεύωμεν τῷ Θεῷ (νὰ ζῶμεν), οὐχί ὅπως ὑπὸ τὸν Μ. Νόμον, ὅστις διέτασσεν, ἀλλὰ δὲν ἐβοήθει εἰς τὸν καλόν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀποκτηθέντος σεπτοῦ βαπτίσματος Ἁγ. Πνεύματος, τὸ ὁποῖον φωτίζον ἐνισχύει συγχρόνως. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν νέαν σφαῖραν τῆς ἐπιρροῆς, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ Χριστιανὸς ***(ἐν καινότητι πνεύματος),*** ἡ ὑπὸ τὸν Μ. Νόμον κατάστασις χαρακτηρίζεται ὡς ***ἐν παλαιότητι γράμματος. Γράμμα*** δὲ λέγεται ὁ Μ. Νόμος διὰ τὸ γραπτὸν τῶν διατάξεων αὐτοῦ.

(συνεχίζεται)

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ ΣΧΕΤΙΚΗ ΠΡΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΣΧΟΛΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἐρευνῶν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν διάφορα χειρόγραφα ἐν τῷ βρεττανικῷ μουσείῳ τοῦ Λονδίνου εὗρον καὶ ἕνα μεμβράνινον κώδικα τοῦ ιε΄ αἰῶνος φέροντα ἀριθμὸν 36749 additional. Ὁ κῶδιξ αὐτὸς περιέχει καὶ 130 γράμματα ἀποτελοῦντα ἀλληλογραφίαν μεταξὺ νέων καὶ ἀρχαίων μαθητῶν ἀνωτέρας βυζαντινῆς σχολῆς ἢ μᾶλλον τῆς ἐν Κ/πόλει βυζαντινῆς Ἀκαδημίας. Περὶ τοῦ εἴδους τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης ἔγραψα εἰς τὸν δεύτερον τόμον τῆς Φωτιείου μου Βιβλιοθήκης (σ. 108—112 καὶ 252—253) δημοσιεύσας καὶ μίαν ἐπιστολὴν ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἡρακλείας Ἀναστάσιον, ἀκμάσαντα ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (912—959). Ἑπομένως ἡ ἀλληλογραφία αὐτὴ συνετάχθη περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου αἰῶνος. Ἄλλοι ἀρχιερεῖς μνημονευόμενοι ἐν τῇ εἰρημένῃ ἀλληλογραφίᾳ εἶναι, ὁ Νικαίας Ἀλέξανδρος, περίφημος καθηγητὴς τῆς Ρητορικῆς ἐν τῇ βυζαντινῇ Ἀκαδημίᾳ (Μαγναύρᾳ), ὁ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος, ὁ Νεοκαισαρείας Βασίλειος, ὁ Σάρδεων Λέων, ὁ Ἀγκύρας Γρηγόριος, πάντες οὗτοι μητροπολῖται, εἷς ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Σέλγης τῆς Παμφυλίας, καὶ δύο ἐπίσκοποι, Ἀρσένιος καὶ Εὐθύμιος. Εἰς ἕτερον χειρόγραφον κώδικα ἀποκείμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου περιέχονται ὡσαύτως ἐπιστολαὶ ἀπευθυνόμεναι εἰς πρόσωπα ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ φέρουν βαθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἢ ἄλλους ὁμοίους πρὸς τοὺς τοῦ χειρογράφου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου. Εἰς τὸ χειρόγραφον τῆς Μονῆς Βατοπεδίου, τὸ ὁποῖον κατὰ μὲν τὸν πρώην Λεοντουπόλεως Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην ἀνήκει εἰς τὸν ΙΒον αἰῶνα, κατὰ δὲ τὸν κ. Γεδεὼν εἰς τὸν ΙΑον (1), ἀναφέρονται μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς πρόσωπα· «Μεθοδίῳ τῷ ἁγιωτάτω πατριάρχῃ» (τρὶς) «Ἰγνατίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας, Νικηφόρῳ ἐπισκόπῳ Καρίας, τῷ ἐπισκόπῳ Ταΐου, τῷ ἐπισκόπῳ τῶν Νουμερικῶν, (ἐπίσκοπος Νουμερικῶν τῆς Βιθυνίας), τῷ ἐπισκόπῳ Ἑλενουπόλεως Νικηφόρῳ, Κωνσταντίνῳ ἐπισκόπῳ Γαγγρῶν, Νικηφόρῳ διακόνῳ καὶ

1) Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, πρώην Λεοντουπόλεως·«Κατάτολογος τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Βατοπεδίου ἀποκειμένων κωδίκων» Παρίσιοι 1924 σ. 145 Ἀρ. 588, Νόνου Συναγωγή, 4 σ. 74 «ἐπιστολαὶ ἀνωνύμου». Μ. Ι. Γεδεών, «Νέα Βιβλιοθήκη ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων κλπ.» Κ/Πολις 1903 Ὁ κῶδιξ κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τοῦ Γεδεὼν φέρει ἀριθμὸν 1035.

χαρτοφύλακι» (πολλάκις), «Θεοφυλάκτῳ καὶ Ἀθανασίῳ μοναχοῖς, Ἰωσὴφ ἡγουμένῳ Ἀντιδίου, Ἰωάννῃ διακόνῳ καὶ κουβικλεισίῳ, Ἰωάννῃ ἡγουμένῳ Κομῶν, Δημοχάρει γενικῷ λογοθέτῃ, Κωνσταντίνῳ Ἀσηκρήτῃ». Εἰς τὸ λονδίνειον χειρόγραφον ἐκτὸς τῶν ἤδη καταχωρισθέντων προσώπων ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς· «Ἐφραὶμ μοναχῷ, Θεοδώρῳ μοναχῷ, Πέτρῳ Ἀσηκρήτῃ καὶ Μαΐστορι, Παρθενίῳ Ἀσηκρήτῃ, Εὐθυμίῳ Ἀσηκρήτῃ, Ἰωάννῃ Ἀσηκρήτῃ, Συμεὼν Ἀσηκρήτῃ, Θεοδώρῳ Κουβουκλεισρίῳ, Β. κληρικῷ, Νικηφόρῳ Κουβουκλείῳ, Β. κληρικῷ, Θεοδώρῳ **Κουβουκλεισίῳ** καὶ χαρτουλαρίῳ, Εὐσταθίῳ πρωτοσπαθαρίῳ», (εἰς τὸ ἄλλο χειρόγραφον εὑρίσκομεν "σπαθαροκάνδην" ἢ "σπαθαδοκανδιδάτον"), "Παύλῳ διακόνῳ καὶ Χαρτουλαρίῳ τῆς Νέας, Θεοκτίστῳ Λογοθέτῃ καὶ πατρικίῳ, Βάρδᾳ ἀντιγραφεῖ, Ἐπιφανίῳ διακόνῳ, Θεοδώρῳ πρωτοσπαθαρίῳ" κ. ἄ. Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ ἁγιορειτικοῦ κώδικος περιέχει 64 ἐπιστολὰς καὶ συνετάχθη περὶ τὰ μέσα τῆς ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος ἀφ' οὗ τρεῖς ἐπιστολαὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν οἰκ. Πατριάρχην Μεθόδιον Αον τὸν ἐκ Σικελίας πατριαρχεύσαντα ἀπὸ Μαρτίου 843 μέχρις Ἰουνίου 847. Ὁ κ. Μ. Ι. Γεδεὼν εἰς τὸ μνημονευθὲν ἔργον του μετὰ τὴν λέξιν "Ἀδήλου," προσθέτει ἐν παρενθέσει "Θεοφάνους Νικαίας". Ἀλλὰ ποῖος Θεοφάνης Νικαίας ἀφοῦ ὁ γνωστὸς τοιοῦτος ὡς συγγραφεὺς ἤκμασε κατὰ τὸν ιδ´ αἰῶνα, ὁ δὲ Π)χης Μεθόδιος, ἀναφερόμενος εἰς τὰ γράμματα τοῦ κώδικος, ἐπατριάρχευσεν ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 843 ἕως Ἰουνίου τοῦ 847; πῶς δὲ γράφων μητροπολίτης Νικαίας πρὸς τὸν Μητροπολίτην Νικομηδείας προσθέτει καὶ τὰ ἀκόλουθα "μή με τῆς προπετείας ἐλέγξῃς ὡς τῷ μεγίστῳ σοὶ ποιμένι μηδ' εἰς πρόβατον ἐγὼ τεταγμένος, γράφειν παρώρμημαι"; Πάντως πρόκειται περὶ κληρικοῦ ὡς συγγραφέως τῶν ἐπιστολῶν τοῦ κώδικος τοῦ Βατοπεδίου· ἴσως δὲ νὰ ἦσαν οἱ ἐπιστολογράφοι περισσότεροι τοῦ ἑνός.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν τῶν δύο κωδίκων εἶνε διάφορον. Τὸ τοῦ κώδικος τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου ἔχει χαρακτῆρα σχολικόν, τὸ δὲ τοῦ ἑτέρου ἀναφέρεται εἰς ὑποθέσεις ἐκκλησιαστικάς, μοναστηριακὰς καὶ ἄλλας. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀλληλογραφίας ἀναφέρονται μέρη τῆς Βιθυνίας. (Ὄλυμπος, Νουμερικοὶ).

Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιον τυγχάνει τὸ ἑξῆς εἰς τὸν κώδικα τοῦ Λονδίνου ἀναγινώσκομενον· «Ἰωάννῃ μαθητῇ, Ἰωαννικίῳ μαθητῇ ἐπιστατοῦντι, Στεφάνῳ μαθητῇ, Σάββα μαθητῇ, Παύλῳ μαθητῇ ἔξω διατρίβοντι»· εἰς δὲ τὸν κώδικα τοῦ Βατοπεδίου «Κωνσταντίνῳ φοιτητῇ ἄρτι τῆς αἰχμαλωσίας ἀνακληθέντι». Αἱ φράσεις αὐταὶ ἴσως ἐπιτρέπουν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει κάποια ὁμοιότης μεταξὺ τῶν δύο ἀλληλογραφιῶν καὶ μάλιστα εἰς τὸ σημεῖον τὸ ἀφορῶν τὴν ὕπαρξιν, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς

χρόνους εἶδος συνδέσμου παλαιῶν φοιτητῶν καὶ μετασχολικῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ καθηγητῶν καὶ μαθητῶν· εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐνισχύομαι καὶ ἐκ τῆς ἑξῆς περικοπῆς τοῦ τελευταίου γράμματος τοῦ ἁγιορειτικοῦ χειρογράφου. « Γράφε τοίνυν αὐτὸς καὶ διόρθου μᾶλλον ἡμᾶς· τὸ γὰρ σόλοικον τὸ σὸν σώους ἄλλους καί ἀποσολοίκους περὶ τὸ λέγειν καθίστησι, καὶ τὸ βάρβαρον ὡσαύτως μὴ βαρβαρίζειν τοὺς δοκοῦντας ὀρθολεκτεῖν παρασκευάζει." Ὅλα αὐτὰ εἶναι συνέπεια τῆς ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἀρξαμένης ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ καὶ τῆς ὁλονὲν αὐξανούσης οἰκειώσεως πρὸς τὸν κλασσικὸν Ἑλληνισμόν.

Αἱ πέντε ἐνταῦθα δημοσιευόμεναι ἐπιστολαὶ ἀπευθύνονται πρὸς πέντε ἀρχιερεῖς, τὸν Φιλιππουπόλεως Νικηφόρον, τὸν Νικαίας Ἀλέξανδρον, τὸν Νεοκαισαρείας Βασίλειον, Σάρδεων Λέοντα καὶ τὸν Ἀγκύρας Γρηγόριον. Περὶ τούτων ἔγραψα ὀλίγα ἐν τῷ προμνησθέντι δευτέρῳ τόμῳ τῆς Φωτιείου μου Βιβλιοθήκης. Ἡ ἐπιστολὴ ἡ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Νικαίας Ἀλέξανδρον εἶναι μία ἔτι ἀπόδειξις τοῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμάτων τούτων. Τὸ περιεχόμενον τυγχάνει σχολικὸν καὶ μάλιστα παιδαγωγικὸν καὶ τοιοῦτον ὂν ἀποδεικνύει ὅτι συντάκτης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ κώδικος τοῦ βρεττανικοῦ Μουσείου ἦτο ἄνθρωπος τῆς ἐκπαιδεύσεως, διδάσκαλος ἤ τι ἄλλο παρόμοιον ἔχων ἀξίωμα καὶ διδάσκων ἢ διευθύνων μίαν σχολήν. Οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς πάντως θὰ ἦσαν νεανίαι ἐφ' ὅσον κάμνει λόγον περὶ συμφοιτητῶν καὶ περὶ τῆς ἐκ τῆς σχολῆς προσωρινῆς ἀποχωρήσεως διδασκομένων τινῶν καὶ μεταβάσεως ἢ εἰς ***τὸ Ὄρος Ὄλυμπον*** ἢ παρὰ τῷ Νικαίας Ἀλεξάνδρῳ (=“διερωτώντων ἡμῶν περὶ τούτων τοὺς συνδυάζοντας καὶ συνομιλοῦντας αὐτοῖς συμφοιτητάς, παρὰ τούτου μὲν πρὸς σὲ προθυμηθῆναι τούτους ἐλθεῖν, παρὰ τούτου δὲ πρὸς τὸν Ὄλυμπον κατακούομεν ἀπελθεῖν”). Τί ζητεῖ ὅμως ὁ Ὄλυμπος καὶ ἡ Νίκαια ἐὰν πράγματι πρόκειται περὶ σχολῆς εὑρισκομένης ἐν τῇ τότε πρωτευούσῃ τοῦ Κράτους; Μήπως πρόκειται περὶ σχολικῆς ἐκδρομῆς; Φρονῶ ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ διευκρινισθῶσι σημεῖα τινὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ κώδικος τοῦ βρεττανικοῦ Μουσείου καὶ πρὸς τὴν ὕπαρξιν συνδέσμου ἀρχαίων φοιτητῶν ἐν τῷ Βυζαντινῷ Κράτει.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Α.

Νικηφό(ρῳ) μητροπολ(ίτῃ) Φιλιππουπόλ(εως):—

καὶ πολλῶν ἡμῖν ἔδει δραχμῶν προκριθῆναι τῶν ἄλλων, σὲ λογιστὴν οὐκ ἀδόκιμον μέν, πλὴν οἰκονομικὸν ἔχοντες: ἐπεὶ δὲ τὸ παρέλκον τῶν ὠνουμένων βιβλίων τίμημα ἑνὸς ἔχει χρυσοῦ τὸ ἀμφίβολον, τοῦ καιροῦ

τὸ ἀνώμαλον. Καὶ τοῦ προσώπου σκοπήσας τὸ ἀδύνατον, εἰ βούλει δὲ καὶ τὸ τῆς γραφῆς οὐκ ὀρθόν. Χρεώστας ἡμᾶς τῆς σῆς ἀποκαθιστῶν ἀγάπης οὐκ ἐπιλήσμονας: δίδου τὸ αἰτηθὲν τῶν πολυχρύσων τοὺς ὀλιγοβόλους ἡμᾶς προκρίνων γλαῦκας εἰς Ἀθήνας μὴ διαπεμπόμενος.

Β.

Ἀλεξάνδρῳ μητροπολ(ίτῃ) Νικαίας

δυσὶ τοῦ νοῦ περιαγόμενοι λογισμοῖς καὶ νῦν μὲν τούτων νῦν δ' ἐκείνων βιαζόμενοι τὴν ῥοπὴν δοῦναι, ἀνάγκη θατέρῳ τούτων προσεπικλίνειν ἐγένετο· τοῦ μὲν γὰρ ἀποτρέποντος τὴν γραφήν. [τὸ ἀπαρρησίαστον ὑποβάλλοντος, ἀπεξεσμένον] τοῦ δὲ κατεπείγοντος ταύτην, τό, τε τοῦ καιροῦ ὑποτιθέμενοι χρειῶδες, τό, τε τοῦ χρηστοῦ φίλου πένθος καὶ τὴν παράκλησιν, εἶξαι τῷ δευτέρῳ διέγνωμεν, ἅτε καὶ καιριωτέρας τῆς γραφῆς ἔχοντι τὰς αἰτίας· ἵν' οὖν εἰδῇς καὶ αὐτὸς τοῦ ἐπικρατήσαντος λογισμοῦ τὸ βίαιον, ὡς οὐκ ἄλλως τοῦ ἑτέρου κρείττων ἐγένετο, ὧδέ πως ἔστω τῆς γραφῆς ἡ ἀρχή· φίλον μὲν ἐστι τοῖς παισὶ παιδιαῖς προσέχειν μᾶλλον, ἢ τοῖς μαθήμασιν, ὡς τούτων μὲν τὸ ἄνετον καὶ ἡδύ, τούτων δὲ τὸ ἐπίπονον ἐχόντων καὶ καθόσον ἀπειροκάλως ἐκεῖνοι κρίνουσιν ἀηδές· φίλον δὲ πάλιν ἐστὶ τοῖς πατράσι, τὰ τῶν πατέρων ἐνδείκνυσθαι· πῶς δ' ἂν ἐνδείξαιντο τῷ ὄντι πατέρες εἶναι, τῶν πρὸς ἀπώλειαν ὠθούντων ἐκκόπτοντες, ἐθίζοντες δὲ τοῖς εἰς σωτηρίαν ἀνθέλκουσιν; ἄλλως δ' οὐκ ἂν τοῦτο γένοιτο, δυσήνιος γὰρ ἡ ἡλικία καὶ ἀφηνιῶσα τὰ πολλά, εἰ μὴ ταῖς νουθεσίαις, ὅτε μὴ ἐνεργεῖς ὦσιν αὗται, καὶ μαστίγων ἐπιτίθεται πεῖρα· ἐπεὶ οὖν καὶ τὰ σὰ τέκνα συμπεριφερόμενα τοῖς ὁμήλιξιν τὰ τῶν ὁμηλίκων κατέπραττον, ὄρτυξιν ὡς τὰ πολλὰ καὶ πέρδιξιν ἐναπασχολοῦντες τὸν νοῦν· ἔδει τούτους νουθεσίᾳ καὶ παιδείᾳ τούτων ἐκτρέπειν· πολλάκις οὖν (φ.196) τούτους παρακαλέσαντες ταῖς τοῦ πατρὸς ὑπείκειν ἐντολαῖς καὶ τῆς αὐτοῦ γνώμης ἔξω μὴ μένειν, προβάλλειν τοῦτο διέγνων· ὠμότητα κατηγοροῦντες τοῦ πατρὸς ἀπήνειαν, τὴν ἐκείνου πρὸς σωτηρίαν τούτων φροντίδα, ἀπολογίαν ἡμεῖς οὐδεμίαν τούτους ἔχειν ἐθέλοντες, ὑπέστημεν εὐθύνειν αὐτοὶ καὶ τὰ εἰς τὸν πατέρα σφάλματα κα'κεῖνον μὲν γνωρίζειν τὸ σφάλμα, ἐπεξέρχεσθαι δὲ οὐκ ἐκεῖνον· οὕτως οὖν ἔχοντος, συνέβη νῦν ἀπολυθῆναι αὐτοὺς πρὸς τὴν οἰκείαν διατριβήν· οὗτοι δὲ καίτοι καιροῦ παρῳχηκότος πολλοῦ, μὴ ἁλόντες εἰς τὰ τοιαῦτα, τῆς σχολῆς ἠφειδηκότες πρὸς ὠνὰς ἠσχολοῦντο πτηνῶν, παῖδες ὄντες, τὰ παίδων διαπραττόμενοι· συνέβη γοῦν ἐκεῖθεν κατὰ ταὐτὸ τὸν πατέρα διέρχεσθαι, ὅς τούτους ἰδὼν

(ἕπεται τὸ τέλος)

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΠΑΥΛΙΚΑΙ ΝΟΥΘΕΣΙΑΙ

"ΤΟ ΑΓΑΘΟΝ ΔΙΩΚΕΤΕ„

Ἡ χριστιανικὴ ζωὴ ἐκδηλοῦται ὑπὸ δύο μορφάς: τὴν ἀρνητικὴν καὶ τὴν θετικὴν ἤ ἐνεργόν. Τὴν ἀρνητικὴν μορφήν, καθ' ἥν ὁ πιστὸς ὀφείλει αὐστηρῶς ν' ἀπέχῃ τῆς ἁμαρτίας, εὑρίσκομεν εἰς τὸ «ὅ σὺ μισεῖς ἑτέρῳ μὴ ποιήσεις» τῆς Π. Διαθήκης. Διὰ τὸν Χριστιανὸν τοῦτο δὲν εἶναι ἀρκετόν. Χρειάζεται καὶ ἡ θετικὴ πλευρὰ τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Αὐτὴ δὲ ἡ ἔμπρακτος ἐφαρμογὴ τοῦ ἀγαθοῦ νομοθετεῖται ὑπὸ τοῦ Κυρίου, τοῦ ὑπάτου Νομοθέτου τῆς Κ. Διαθήκης διὰ τῆς ἐντολῆς: «Πάντα ὅσα ἄν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς» (Ματθ. ζ' 12). Ἡ ἐντολὴ αὐτὴ συμπληρώνει τὴν πρώτην καὶ ἡ ἐφαρμογή της δεικνύει πρόοδον ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ζωῇ.

Καὶ ἡ Παυλικὴ νουθεσία: «ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε καὶ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας» (Α' Θεσσ. Ε' 15) συγκεφαλαιώνει τὴν χριστιανικὴν διαγωγὴν ἔναντι πάντων καὶ ὑπὸ τὰς δύο ταύτας ὄψεις της. Εἶνε ἄφθαστος εἰς ὅ,τι παραγγέλλει καὶ διδάσκει.

***

«Τὸ ἀγαθόν». Ἡ λέξις συνοψίζει ὅλα τὰ εἴδη τῆς ἀρετῆς. Δὲν ἐννοεῖ μονομερῶς ἀρετήν τινα, ἀλλὰ τὸ σύνολον τῶν χριστ. ἀρετῶν. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τόσην σημασίαν δίδει εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἀγαθοῦ ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν, ὥστε τὸ ἀγαθὸν ν' ἀποτελῇ καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς ταύτης τῆς ζωῆς: «τοῦ Θεοῦ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεός, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν» (Ἐφεσ. β' 10).

Ὁ ἱερὸς Φώτιος παρατηρεῖ: «...καὶ προτρέπει καὶ διανιστᾷ ὁ Παῦλος ἐπὶ πράξεις ἀγαθάς, ἵνα εἴπῃ· χρεῶσταί ἐστε ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀρχαῖόν ἐστι χρέος, ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἐκτίσθητε».

Διὰ νὰ γίνῃ τὸ ἀγαθὸν ἀναπόσπαστον συστατικὸν τῆς ψυχῆς ἡμῶν δέον νὰ προηγηθῇ ἡ ἀναγέννησίς της. Διὰ νὰ καταστῇ δὲ τὸ ἀγαθὸν ἀφετηρία καὶ ἰσχυρὸν κίνητρον τῶν κατὰ Θεὸν ἐνεργειῶν μας ὀφείλομεν ἀφεύκτως νὰ συνδεθῶμεν μετ' Αὐτοῦ. Δὲν δύναταί τις ν' ἀναπνεύσῃ

τὴν ἀρωματισμένην ἱερὰν ἀτμόσφαιραν τῆς ἀγαθωσύνης χωρὶς νὰ ἑδράζηται ἐπὶ τοῦ Κυρίου, τοῦ ἐμπνευστοῦ πάσης τελειότητος καὶ ἐμψυχωτοῦ τῶν ὑπερανθρώπων ἐπιτυχιῶν. Τὸ ὄνομά Του εἶναι δύναμις.

Ἡ ἐκ τῆς βορβορώδους ἰλύος τοῦ μίσους, τοῦ φθόνου καὶ τῆς κακεντρεχείας τροφοδοτουμένη καρδία δὲν δύναται ν' ἀποδώσῃ καρπόν τινα εἰμὴ σαπρόν. Καὶ ὅ,τι ὁμοιάζει πρὸς καλὸν θὰ εἶναι κἄτι τὸ κίβδηλον καὶ προσποιητόν. Ἡ ἀπόδοσις θὰ εἶναι πάντοτε ἀνάλογος πρὸς τὴν πηγήν, ἐξ ἧς προσλαμβάνει καὶ ἀφομοιώνει ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή. Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ρητῶς ὁμιλεῖ: «μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα»; (Ματθ. ζ' 16).

***

«*Διώκετε*». Ἐπιδιώκετε. Ἐπιδεικνύετε σπουδὴν εἰς τὸ ἀγαθοεργεῖν· Ἐπιζητεῖτε εὐκαιρίας καὶ ἐνεργεῖτε τὸ καλόν. Δηλαδή: οἱ πιστοὶ δὲν θὰ περιμένουν νὰ παρουσιασθοῦν πρὸ τῶν ποδῶν των αἱ πρὸς διάπραξιν τοῦ καλοῦ εὐκαιρίαι. Οὔτε θὰ ἀμφιταλαντεύωνται προκειμένου νὰ ὑποστοῦν θυσίαν τινὰ χάριν τοῦ ἀγαθοῦ. Πλέον τούτων: θὰ καταζητοῦν ἐπιμελῶς τοῦτο.

Ἡμεῖς ὅμως οἱ ἀνακυκλούμενοι πέριξ τοῦ «μαγγανοπηγάδου» τοῦ φαύλου τούτου κόσμου, ἐξάγομεν συνήθως χολὴν καὶ πικρίαν ἀντὶ «ὕδατος ζῶντος». Δὲν «διώκομεν τὸ ἀγαθὸν» ὅσον θὰ ἔπρεπεν οὔτε ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, μᾶλλον—οἱ περισσότεροι—τὸ καταδιώκομεν. Καὶ πράττομεν τοῦτο ὄχι μόνον ὁσάκις ἀναφανδὸν καὶ ἀσυστόλως καταφερόμεθα ἐναντίον τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὑποβλέπωμεν ἢ καὶ δὲν ἐννοοῦμεν αὐτὸ μὲ ποικίλα εὐλογοφανῆ ἐλατήρια.

Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ νὰ συνενώνουν τὰς προσπαθείας των πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ ἀγαθοῦ, παρεμποδίζουν αὐτὸ ἀντιδρῶντες, ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς κηφῆνας τῆς κυψέλης, οἵτινες ἐνῶ τρώγουν μέλι χωρὶς νὰ παράγουν, ἐπὶ πλέον δὲ κεντρίζουν καὶ τὰς ἐργατρίας. «Ὁ κηφὴν ὁμοιάζει—γράφει που ὁ Σααδῆ μὲ τὸν ἄχρηστον καὶ ἐπιβλαβῆ ἄνθρωπον. Τοὐλάχιστον, παρατηρεῖ, ἀφοῦ δὲν παρασκευάζεις μέλι καὶ μὴ κεντρίζῃς».

Ν' ἀνακόψωμεν τὰς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐξορμήσεις; Νὰ ὑποβιβάσωμεν τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ μας; Νὰ περιορίσωμεν τὴν μαχητικότητα κατὰ τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας, διότι τὸ ἀγαθὸν καταδιώκεται; Ὅλως ἀντιθέτως. Ἀκριβῶς τώρα ὀφείλομεν ν' αὐξήσωμεν τὴν ἐνεργητικότητά μας. Ὁ ἀγὼν καθίσταται ἱερώτερος.

Ὅσον τὸ κακὸν ὀγκοῦται καὶ προκαλεῖ πλήμμυραν, κατὰ τοσοῦτον ἡμεῖς πρέπει νὰ ὑψωνώμεθα εἰς ἀρραγεῖς ὑδατοφράκτας παρεμποδίζοντες

καὶ ἀναχαιτίζοντες τὸ κακόν, ἕως ὅτου καταπνιγῇ τοῦτο εἰς τὴν θάλασσαν τῆς θείας ὀργῆς. Ἂς μὴ λησμονῶμεν δὲ, ὅτι συνεργεῖ μεθ' ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος.

***

"*Τὸ ἀγαθὸν διώκετε*". Ὁ στόχος τοῦ γνησίου Χριστιανοῦ θὰ εἶναι εἷς: τὸ ἀπόλυτον Ἀγαθόν. Καί, διὰ νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ θὰ χρησιμοποιῇ ὡς βαθμίδας ἀνόδου τὴν κλίμακα τῶν χριστ. ἀρετῶν: «τὸ ἀγαθόν».

Εἰς τὴν εὐγενῆ καὶ ἰδεώδη ταύτην προσπάθειαν δὲν θὰ ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὰς ἀσθενεῖς του δυνάμεις ὁ ἀγωνιζόμενος εὐθαρσῶς πιστός. Ἡ χεὶρ τοῦ Κυρίου θὰ γίνῃ δι' αὐτὸν πανσθενὲς στήριγμα· ἡ τὰ πάντα κατορθοῦσα θεία χάρις, πηγὴ ἁγιασμοῦ, ἐμπνεύσεως, δυνάμεως· τὸ δὲ ἱ. Εὐαγγέλιον, τὸ πνευματικὸν ὁπλοστάσιον διὰ τὰς ἐν τῷ κόσμῳ ἀλλεπαλλήλους νίκας τοῦ ἀγαθοῦ.

Πρὸς τούτοις ὅμως ὀφείλει ὄχι ἁπλῶς νὰ ἐφάπτηται τῆς παντοδυνάμου χειρός, ἀλλὰ νὰ ἐξαρτηθῇ ἐξ αὐτῆς. Ἡ μία χείρ μας θὰ εὑρίσκεται ἐν τῇ παλάμῃ τοῦ Κυρίου καὶ διὰ τῆς ἄλλης θὰ ἐργαζώμεθα ἀκαταπαύστως «διώκοντες τὸ ἀγαθὸν» καὶ διαβιοῦντες ἐν τῷ ἀγαθῷ.

Σύγκ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΝΤΩΝΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ κατὰ τὰς Κυριακὰς τῶν Μυροφόρων (4 τοῦ μ.). τοῦ Παραλύτου (11), τῆς Σαμαρείτιδος (18), καὶ τοῦ Τυφλοῦ (25), ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὸν ἑσπερινὸν καὶ τὴν θείαν Λειτουργίαν τῆς Ἑορτῆς τῆς Θείας Ἀναλήψεως (29 τοῦ μ).

Ἐπισκέψεις.

Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἐγένοντο δεκτοὶ παρὰ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι καὶ ὑπέβαλον τὰ σεβάσματα αὐτῶν:

— Τῇ 15ῃ ὁ ἐν Σόφιᾳ Πρέσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐξοχώτατος κ. Παναγιώτης Πιπινέλλης ἐν συνοδείᾳ τοῦ Α΄ Γραμματέως τῆς Πρεσβείας κ. Ἀλεξάνδρου Ἴωνος Τζιρᾶ.

Τὴν Α. Ἐξοχότητα ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀντεχαιρέτησε διὰ τοῦ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου.

— Τῇ 4ῃ ὁ ἐν Βάρνῃ Πρόξενος κ. Ἰωάννης Πετρίδης.

Τῇ 17ῃ οἱ ἐν Φιλιππουπόλει καὶ Πύργῳ Πρόξενοι κ.κ. Χριστ. Ἀξελός καὶ Παναγ. Βερνίκος. καὶ

— Τῇ 18ῃ οἱ ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Β. Πρεσβείας καὶ τῶν ὡς ἄνω Προξενείων κ.κ. Γ. Παπαδόπουλος, Κωνστ. Θεοχαρίδης, Ἀγαμ. Χριστόπουλος καὶ Δημ. Ἰωαννίδης.

Π. Κ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπή.

— Ἀπὸ τῆς 1ης τοῦ λήξαντος μηνὸς σεπτῇ ἐγκρίσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος διωρίσθη εἰς τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιμ. Λεοντίου χηρεύσασαν θέσιν Ἱερατικῶς Προϊσταμένου Μεσαχώρου ὁ ἄχρι τοῦδε Ἱερατικῶς Προϊστάμενος Τοπκαποῦ αἰδεσ. κ. Αἰμιλιανὸς Φάκαρος.

— Εἰς τὴν οὕτω χηρεύσασαν θέσιν Ἱερατικῶς προϊσταμένου Τοπκαποῦ διωρίσθη ὁ τέως ἐν Βαλίνῳ ἱερατεύων αἰδεσ. κ. Χρῆστος Τσανδάρης.

— Διωρίσθησαν διάκονοι καὶ ἱεροκήρυκες, ἐκ τῶν ἐφετεινῶν ἀποφοίτων τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Σταυροδρομίου ὁ ἱερολ. διάκονος κ, Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης, ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Εὐαγγελιστρίας Προπόδων Ταταούλων ὁ ἱερολ. διάκονος κ. Αἰμιλιανὸς Τιμιάδης, καὶ ἐν τῇ ἱ. Πατριαρχικῇ καὶ Σταυροπηγιακῇ Μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ ὁ ἱερολ. διάκονος κ. Γαβριὴλ Πρεμετίδης.